

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีใช้ตัวเงิน: ศึกษาเฉพาะ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย¹

นายศาสตรา เพ็ชรพงศ์²

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งประสงค์เยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมและบุคคลเหล่านี้ย่อมมีสิทธิตามกฎหมายในอันที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด แต่การใช้สิทธิทางกฎหมายของผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อให้ได้รับการชดเชยค่าเสียหายนั้น ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการเนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการใช้สิทธิทางกฎหมายของผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างเพียงพอ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาความชัดเจนการให้ความหมายของทายาท

ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ฯ พ.ศ. 2544 มาตรา 6 ได้กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย มีบุคคล 2 ประเภท ได้แก่

(1) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกทำร้ายถึงตาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจจากการกระทำผิดอาญาในความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และบุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้น

(2) ทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกทำร้ายถึงตาย

จากการบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคำว่า “ทายาท” ที่จะได้รับสิทธิรับค่าตอบแทนตามมาตรา 6 นั้น ก็ยังไม่ได้ระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น บุตรซึ่งอาศัยรายได้ของผู้เสียหายในการดำรงชีวิต ดังนั้นเมื่อไม่ได้ระบุเงื่อนไขไว้อาจส่งผลให้บุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่โดยรายได้ของผู้เสียหายจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหาย ก่อนทายาทลำดับ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีใช้ตัวเงิน: ศึกษาเฉพาะความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อาจารย์ที่ปรึกษาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐาตุร ศิริยุทธวัฒนา คณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ เทพสมุทรเมธานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิล สิริพิฑูร

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หลังแต่ต้องพึงรายได้ของผู้เสียหาย เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งหมายที่จะคุ้มครองทายาทที่ได้รับความเดือดร้อนจากการตายของผู้เสียหายโดยตรง ในขณะที่จากการศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กำหนดความหมายของทายาทอย่างชัดเจนที่จะต้องเป็นทายาทผู้ต้องพึ่งพา หรืออยู่ในความอุปการะหรืออยู่ในความดูแล หรืออยู่ในความอุปถัมภ์ของผู้เสียหาย

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า ในการพิจารณาการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ทายาทนั้น เมื่อการกำหนดคำว่า “ทายาท” ยังไม่มีความชัดเจน และอาจไม่ตรงตามเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองทายาทที่ได้รับความเดือดร้อนจากการตายของผู้เสียหายโดยตรง จึงสมควรพิจารณาลำดับของทายาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แบ่งเป็น 2 จำพวก คือ ญาติและคู่สมรส ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติมี 6 อันดับ ตามที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอไว้แล้วข้างต้น โดยให้มุ่งเน้นทายาทตามลำดับและสามี ภรรยา ที่ได้รับความเสียหาย หรือได้รับผลกระทบจากความเสียหายหรือความตายของเหยื่อ หรือหากในกรณีที่ผู้เสียหาย หรือเหยื่อไม่มีทายาท ก็ให้พิจารณานุคคลที่อยู่ในความดูแล หรือในความอุปการะ หรือนุคคลผู้ให้การอุปการะผู้เสียหายหรือเหยื่อ ก่อนเสียชีวิต หรือบาดเจ็บสาหัส เป็นต้น

2. ปัญหาความเหมาะสมของการกำหนดจ่ายค่าตอบแทน

เมื่อพิจารณาถึงค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาที่รัฐได้จ่ายไป โดยในส่วนของการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ประกอบกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ฯลฯ พ.ศ. 2546 ข้อ 3 ดังนี้ ได้มีการกำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีได้รับบาดเจ็บ

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลจ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท และให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราไม่เกินวันละ 600 บาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 20,000 บาท และให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราไม่เกินวันละ 600 บาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ ตามปกติจ่ายในอัตรารวันละไม่เกิน 200 บาท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานปกติได้

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการ ฯ เห็นสมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีถึงแก่ความตาย จ่ายเป็นจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาทแต่ไม่เกิน 100,000 บาท ค่าจัดการศพ จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูจ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 30,000 บาท และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 30,000 บาท โดยคณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับรวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

จะเห็นได้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญานั้น เป็นการกำหนดเฉพาะที่เป็นตัวเงินในเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏเกี่ยวกับค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงินแต่อย่างใด ซึ่งถือได้ว่าการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายของผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยค่อนข้างแคบ โดยจะเยียวยาในด้านการเงินเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิตใจ และการดูแลในระหว่างการดำเนินคดี จึงเป็นช่องว่างไม่ครอบคลุมสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญาควรได้รับความคุ้มครองซึ่งประกอบด้วยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา ดังนั้นจากประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นักศึกษาเห็นว่า ควรจะต้องกำหนดการจ่ายตอบแทนและการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและเหยื่อนอกเหนือจากที่เป็นตัวเงิน โดยจะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนซึ่งเป็นการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ทั้งนี้ต้องระบุมাত্রการที่ต้องให้ความช่วยเหลือ อันได้แก่ มาตรการด้านการแพทย์ หรือการบริการทางสาธารณสุข รวมทั้งมาตรการด้านการฟื้นฟูทางอาชีพ เป็นต้น

3. ปัญหาการให้ความช่วยเหลือที่ไม่เป็นตัวเงิน

จากการศึกษาปฎิญาสาเกล้าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 มาตรา 14 ได้กำหนดการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance) ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากผู้กระทำผิด เช่น ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ควรได้รับสิ่งของที่จำเป็น การได้รับการช่วยเหลือด้านการแพทย์ ด้านสังคม โดยองค์กรของรัฐ ตลอดจนอาสาสมัครชุมชน และท้องถิ่น นอกจากนี้มาตรา 15 ยังได้กำหนดให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณสุข บริการทางสังคม และบริการอื่น ๆ ที่จัดไว้แล้ว จากการพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิตใจ และการดูแลในระหว่างการดำเนินคดี ถือว่าขัดต่อปฎิญาสาเกล้าด้วยหลัก

ความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985

แม้ว่าการกำหนดอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายดังกล่าว ถือว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรม แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า การกำหนดอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายถือเป็นการเยียวยาในเบื้องต้นเท่านั้น แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายหรือผลกระทบอื่นที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อได้รับซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการถูกระทำ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อจะต้องจ่ายเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน เช่น ผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายจนร่างกายพิการและไม่สามารถเดินได้จะต้องซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากในกรณีที่เกินอัตราที่กำหนดไว้ ผู้เสียหายย่อมจะต้องจ่ายด้วยเงินของตัวเอง เนื่องจากในบางกรณีค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจนั้น ต้องใช้ระยะเวลานานเพื่อให้สภาพจิตใจ เช่น ผู้เสียหายจากการถูกระทำในความผิดเกี่ยวกับเพศ การให้ความช่วยเหลือทางจิตใจ และการฟื้นฟูทางจิตใจย่อมมีความสำคัญอย่างมาก ดังนั้นรัฐควรมีหน้าที่รับผิดชอบค่าเสียหายตามที่ผู้เสียหายควรได้รับ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลทางด้านจิตใจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ที่มีใช้ตัวเงินในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายนั้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1) กรณีที่เกี่ยวกับปัญหาความชัดเจนการให้ความหมายของทนายทนายนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2546 ข้อ 3 โดยแก้ไข คำนิยามของ “ทนายทนาย” หมายความว่า ทนายทนายให้พิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยทนายทนายจะต้องได้รับความเสียหาย หรือได้รับผลกระทบจากความเสียหายหรือความตายของเหยื่อ หรือหากในกรณีที่ผู้เสียหาย หรือเหยื่อไม่มีทนายทนาย ก็ให้พิจารณาบุคคลที่อยู่ในความดูแล หรือในความอุปการะหรือบุคคลผู้ให้การอุปการะผู้เสียหายหรือเหยื่อ ก่อนเสียชีวิต หรือบาดเจ็บสาหัส ”

2. เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยกำหนดว่า “ความช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่อนอกจากจากที่บัญญัติไว้

ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ต้องให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การบริบาล หรือความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูทางอาชีพแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อ”

3. เพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยเพิ่มเติม มาตรา 18/1 “ผู้เสียหายจะต้องได้รับสิ่งของที่จำเป็นที่ไม่เกี่ยวกับการรักษา แต่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อันได้แก่ รถเงิน ไม่ค้ำยัน เครื่องช่วยฟัง แว่นตา เป็นต้น”

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา จิตรไพบูลย์. **มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ**

ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.กรุงเทพฯ:

มปป.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. “โครงการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาปรับปรุง

พระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. 2544”, รายงานการศึกษาวิจัย เสนอ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

,2548.

ชนัญญา กิจทวี, “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ”,

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,2546

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ, **อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม ปัญหา อุปสรรค**

และแนวทางควบคุม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร.2531.

ประเสริฐ เมฆมณี. **หลักทฤษฎีวิทยา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์. 2525.**

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. “ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของ

ผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. “โครงการศึกษา แนวทางการให้ผู้กระทำผิด

หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย :กรณีรัฐจ่าย

ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา”, รายงาน

การศึกษาระดับสมบูรณ, เสนอดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระบวนการยุติธรรม, 2553.

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม. รายงาน เรื่อง “การปฏิรูป

ระบบการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญา (เหยื่อหรือ

ผู้เสียหาย)”. เอกสารในการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. ธันวาคม 2559.

สุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนียผล. อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2533.